
Külastajaseire RMK-s

RMK majandatavate
puhke- ja kaitsealade
külastatavus, külastaja
ja külastus

Riigimetsa Majandamise Keskus
Külastuskorraldusosakond
2018

Sissejuhatus

RMK paigaldas külustusmahu seire läbiviimiseks esimesed loendurid ja viis läbi esimese külustajauuringu 2002. aastal.

RMK poolt hallatavate loodushoiuobjektide külustatavust mõõtvat külustusmahu seiret viiakse läbi regulaarselt ja ühtsetel alustel. Loodusaladel kasutatakse külustusmahu seire läbiviimisel elektroonilisi loendureid. Loendureid kalibreeritakse ja loendurinäitu korrigeeritakse kalibreerimisandmetega. Terve loodusala külustuskordade arvu saamiseks laiendatakse üksikutel kohtadel loendatud külustuskordade arvu külustajauuringust saadud külustajavoogude info abil.

Külustajauuringud viiakse enamus aladel läbi samal aastal ja ühtsetel alustel. Kasutatav andmekogumismeetod on kohapeal küsitleja juhendamisel täidetav küsimustik. Kasutatakse juhuslikku valimit. Valimi plaanis kavandatakse küsitluskohad, nende kohtade eeldatavad külustajagrupid, ankeetide ja küsitluspäevade arv küsitluskohtade lõikes. Kõikidel aladel kasutatakse standardankeeti.

RMK puhkealadel on külustajauuring korraldatud 2002., 2003., 2006. aastal, 2010. ja 2015. aastal korraldati uus ring külustajauuringuid RMK puhkealadel ja ka viies rahvuspargis ning muud tüüpi kaitsealadel, kus märkimisväärne RMK hallatav külustuskorralduslik taristu.

Kasutatud külustusmahu seire ja külustajauuringu meetodikad on kirjeldatud käsiraamatus „Külustajate seire loodusaladel- Põhjamaade ja Balti riikide kogemusel põhinev käsiraamat“. Raamat on internetis kättesaadav aadressil: <http://loodusegakoos.ee/files/Kulustajate%20seire%20loodusaladel.pdf>

Lisaks loodushoiuobjektidel läbiviidavatele külustusmahu seirele ja külustajauuringule on RMK tellinud ka erinevaid looduses liikumise võimaluste vajalikkuse ja kasutamise üldist fooni selgitavaid uuringuid. RMK sellelaadsed tellitud uuringud on käsitletud pakutavate looduses liikumise võimaluste tuntust ja kasutamist (2003, 2006, 2009, 2012), marjade ja seente korjamist (2011), sotsiaalset koormustaluvust kõrge külustatavusega aladel (2005) ning RMK matkatee kasutamist (2014).

Käesolev ülevaade on koostatud võttes aluseks külustusmahu seire andmed, RMK loodusaladel 2010. ning 2015. aastal läbi viidud külustajauuringu tulemused, 2011. aastal tellitud marjade ja seente korjamist ning 2012. aastal tellitud RMK pakutavate looduses liikumist võimaluste tuntust käsitlevaid uuringuid.

Külastatavus, külastaja ja külastus

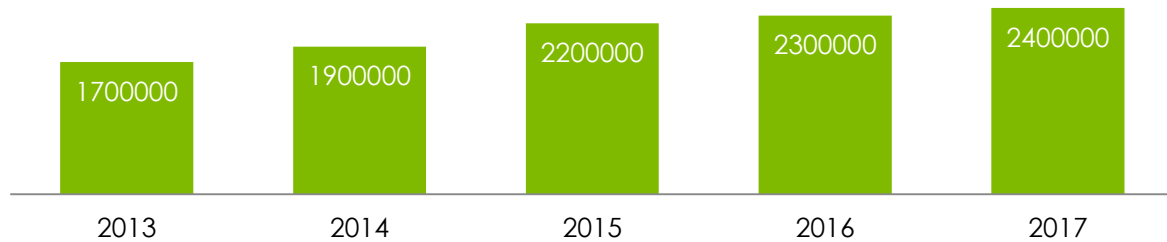
Eestlaste seas on erinevad looduses liikumise võimalused populaarsed. 2011. aastal tellitud marjade ja seente korjamist käsitleva uuringu andmetel käis suvel-sügisel metsas marjul ja seenel veidi üle poole (52%) täiskasvanud elanikkonnast. 2012. aastal tellitud RMK pakutavate võimaluste tuntust käsitleva uuringu andmetel on RMK pakutavad looduses liikumise võimalused elanikkonnas hästi tuntud- neist oli teadlik 83% elanikest, 85% elanikest pidas riigimetsas puhkamise ja liikumise võimalusi vajalikuks.

2017. aastal tehti RMK hallatavatele puhke- ja kaitsealadele külastajaseire andmetel 2,4 miljonit külastust. Kõige rohkem käiakse Tallinna ümbruse puhkealal, Nõva puhkealal ja Lahemaa rahvusparkis (Joonis 1). Külustuskeskustest külastatakse kõige aktiivsemalt külustuskeskusi Lahemaa rahvusparkis, Soomaa rahvusparkis ja Vilsandi rahvusparkis.

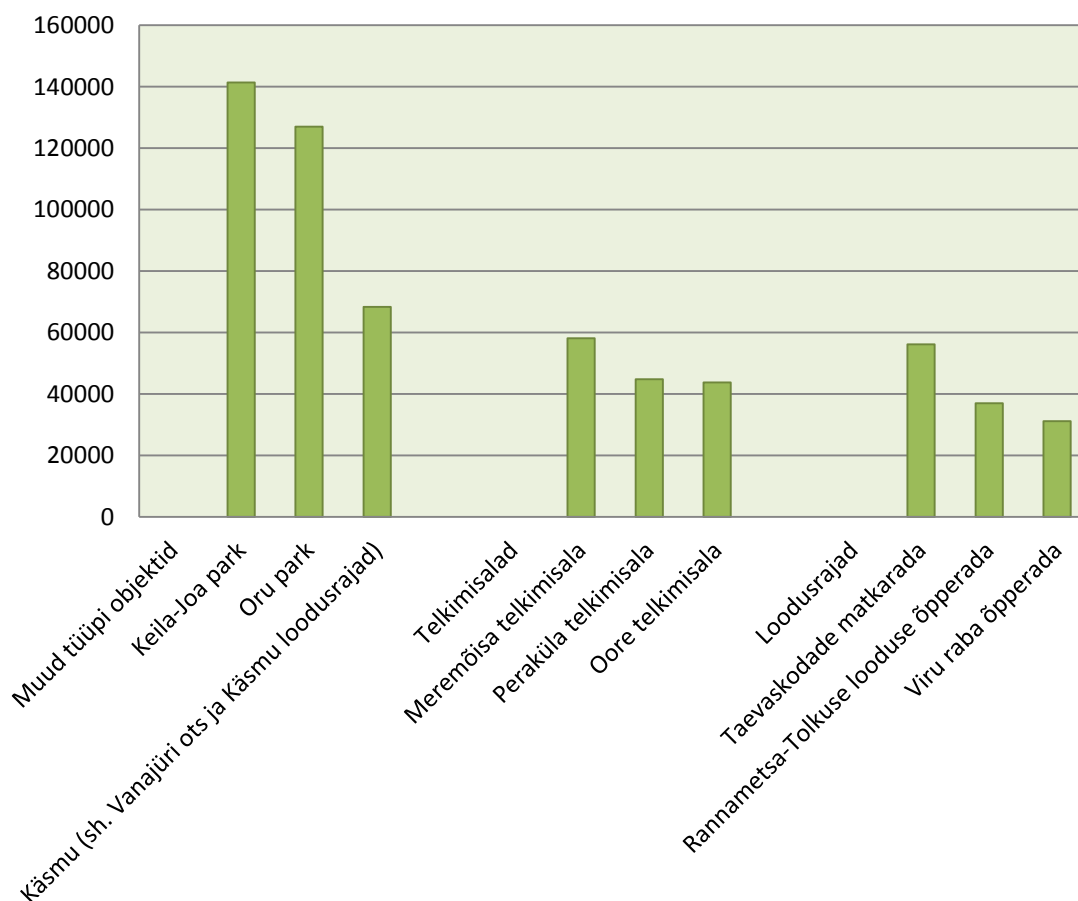
Joonis 1. RMK hallatavate puhke- ja kaitsealade paiknemine.

RMK pakutavate looduses liikumise võimaluste populaarsus on aasta- aastalt suurenenud (Joonis 2). Kui vaadata viimaste aastate külastajate eelistuste üldisi trende, siis varasemalt oli külastuse raskuskese pigem telkimisaladel ja lõkkekohtades, kuid viimastel aastatael on märgatavalt suurenenud erinevate radade külastatavus.

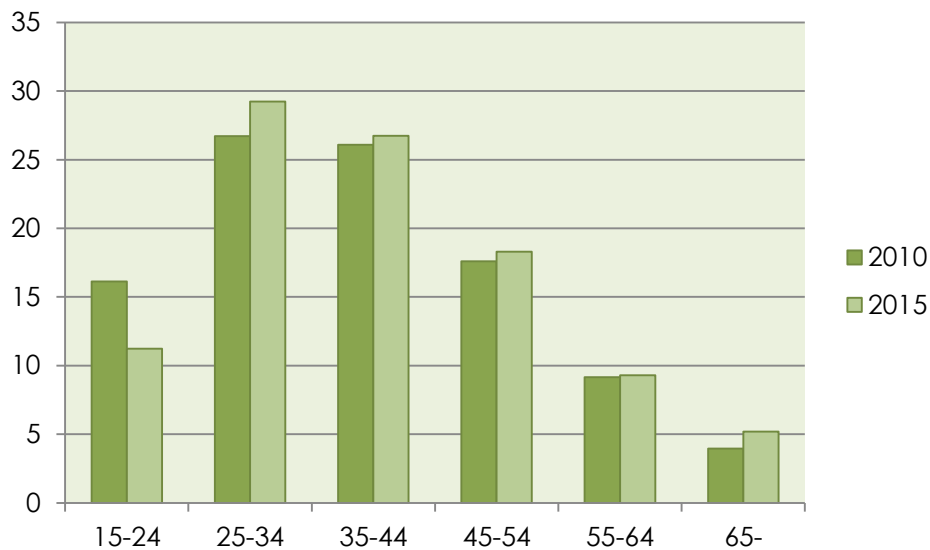
Joonis 2. Külstatavus 2013-2017.

Joonisel 3 on peamiste objektitüüpide kaupa kõige külstatavamad objektid. Joonisel toodud külstatavus näitab RMK hallatavate loenduriga varustatud objektide viimaste aastate keskmist külstatavust loendusperioodil maist kuni novembrini. Kuna kõik RMK poolt majandatavad objektid pole loenduriga varustatud, siis võib lisaks joonisel esitatule esineda veel kõrge külstatavuse objekte.

Joonis 3. 2015-2017 keskmine külstatavus objektitüüpide kaupa.

Nii 2010 kui ka 2015 külastajauuringu andmetel olid suurimad külastajagrupid 25–34-aastased ja 35–44-aastased (Joonis 4).

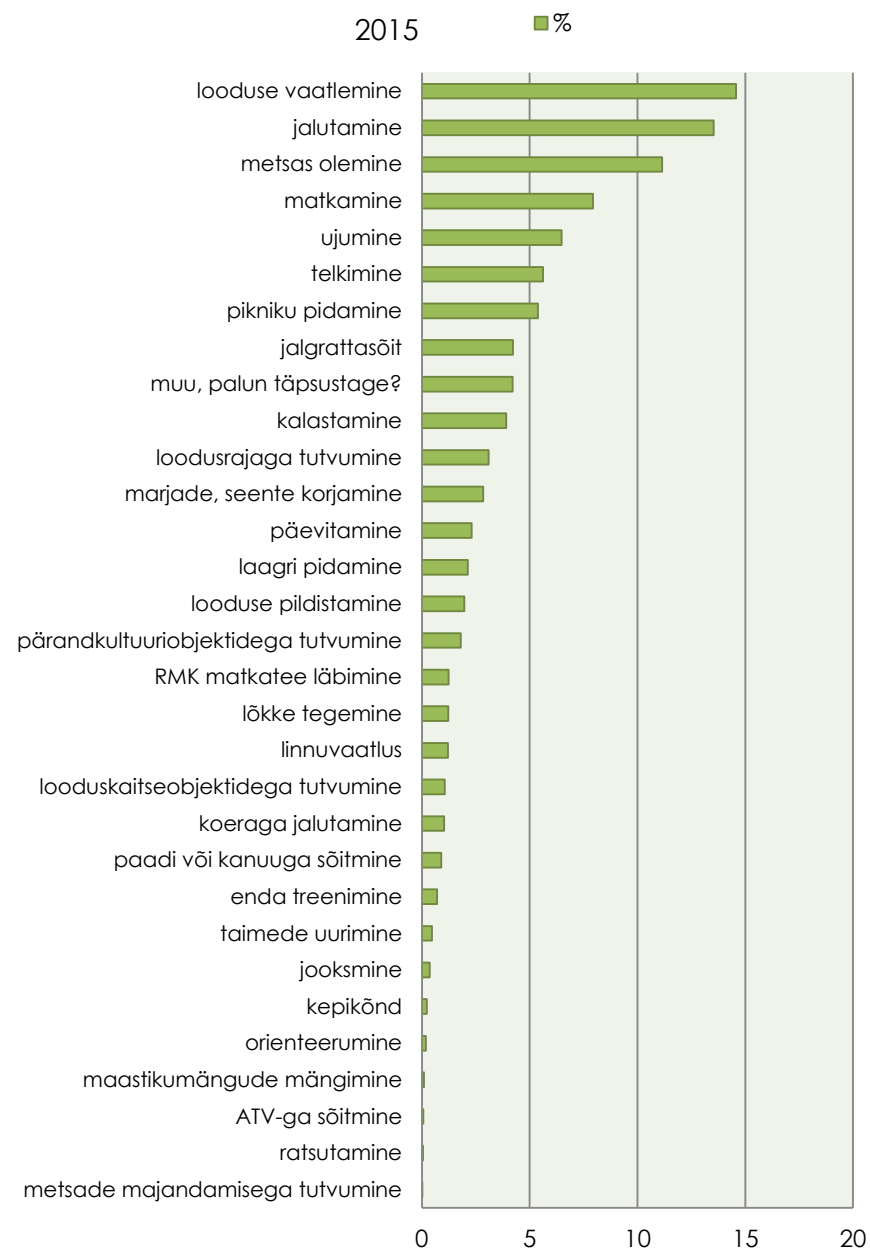
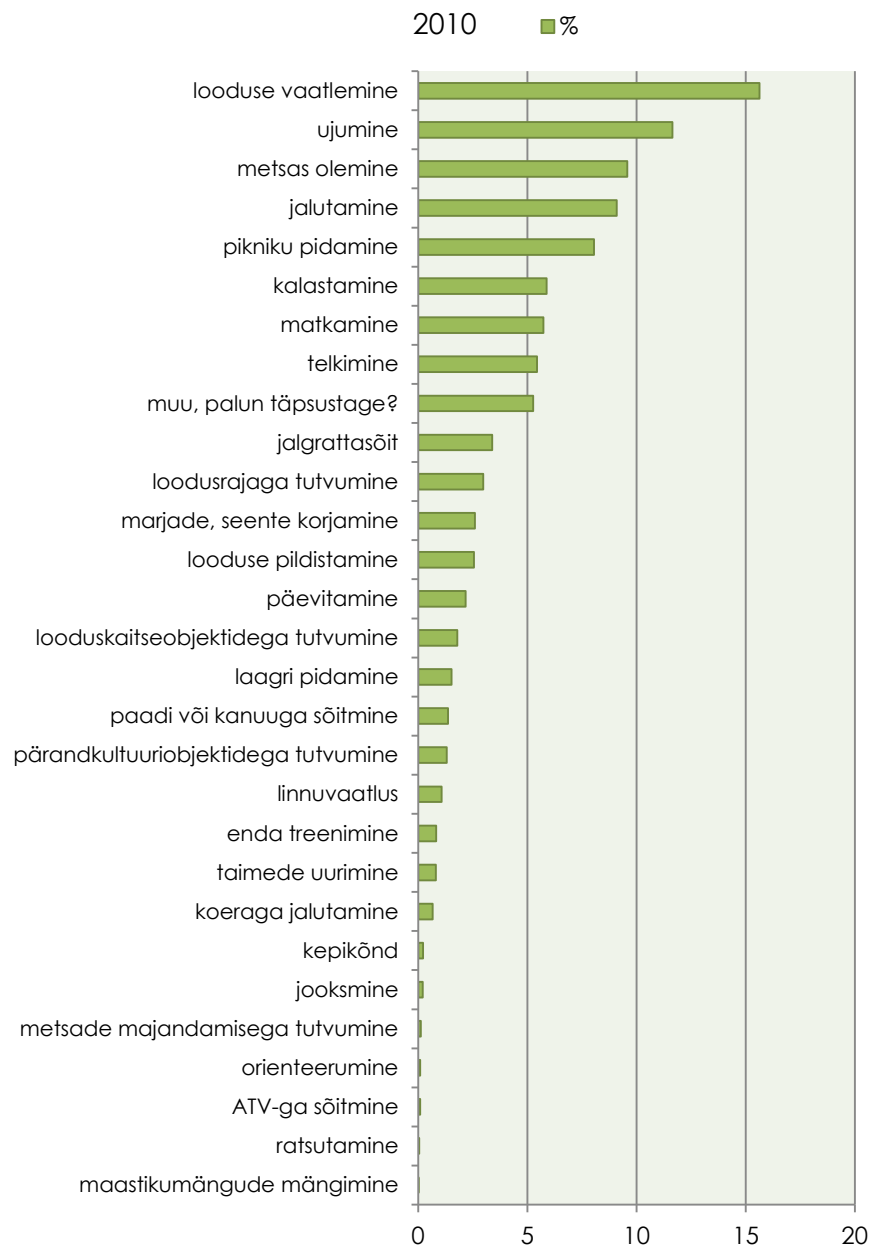
Joonis 4. Külastajate vanuseline jagunemine 2010 ja 2015.

Nii 2010 kui ka 2015 uuringu andmetel külastati loodusalasid kõige rohkem 2-5 inimese seltskonnas, järgnesid 6 või enama inimeses seltskonnad ja üksinda liikujad. Võrreldes 2010. aastaga oli 2015 vähenenud suuremate seltskondade osakaal ja suurenenud 2-5 inimese seltskonnas ning üksi liikuvate külastajate osakaal. Nii 2010 kui ka 2015 käidi looduses kõige rohkem oma pere liikmetega, järgnesid sõbrad.

Nii 2010 kui ka 2015 tuli kõige rohkem külastajaid Tallinnast, Tartust ja Pärnust. Muutusena saab esile tuua välismaalaste osakaalu suurenemise võrreldes 2010. aastaga- kui 2010 oli 94% külastajatest Eestist, siis 2015 oli see näitaja 87%. Nii 2010 kui ka 2015 tuli kõige rohkem välismaalasi Saksamaalt, Soomest ja Lätist.

Nii 2010 kui ka 2015 käis kõige rohkem külastajaid suvel, järgnesid kevad ja sügis ning talv. Nii 2010 kui ka 2015 oli päevaseid külastajaid veidi rohkem kui ööbivaid külastajaid. Kõige rohkem kasutati ööbimiseks RMK telkimisalasid ja lõkkekohti ning seejärel majutusettevõtteid.

Muutusi külastuse iseloomus näitavad lisaks külastusmahu seire andmetele ka külastajauuringu andmed. Nii 2010 kui ka 2015 oli uuringu andmetel külastajatele kõige olulisem tegevus looduse vaatlemine (Joonis 5). 2010 järgnesid aga ujumine, metsas olemine, jalutamine, pikniku pidamine ja 2015 jalutamine, metsas olemine, matkamine, ujumine, telkimine- vähenenud on paiksete tegevuste (ujumine, pikniku pidamine) tähtsus ja suurenenud liikumisega seotud tegevuste tähtsus (jalutamine, matkamine)

Joonis 5. Külastajate kõige olulisem tegevus külastuse ajal 2010 ja 2015.

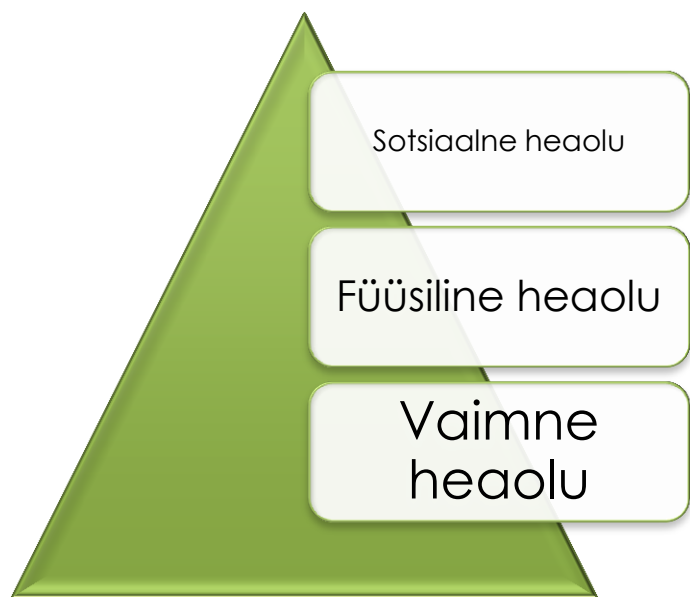
Loodusalale saabumiseks ja alal liikumiseks kasutati nii 2010 kui ka 2015 kõige rohkem sõiduautot, kuigi võrreldes 2010. aastaga on mõnevõrra vähenenud auto kasutamise osakaal ja kõige enam suurenenud jala liikujate osakaal.

2010. aastal oli 64% ja 2015. aastal 60% külastajatele loodusala külastamine reisi ainus või kõige tähtsam sihtpunkt.

Külastajate piirkondliku rahakasutuse hindamiseks paluti vastajatel arvestada kulusid, mida nad on teinud või kavatsesid teha looduslal ja selle ümbruskonnas seekordse reisi jooksul. 2010. aastal 45% loodusaladel käinutest kinnitas, et oli külastusega seoses raha kulutanud ja kulutasid keskmiselt 41,41.- eurot. 2015 kinnitas 47% külastajatest, et kulutas külastusega seoses raha ja kulutas keskmiselt 59,41.- eurot. Nii 2010 kui ka 2015 kulutati kõige rohkem ostudele kauplustest, ostudele bensiinijaamadest, majutusele ja ostudele kohvikus ning restoranis.

Puhkusemotiivid, miks külastajad loodusesse tulevad, on püsinud sama nii 2010 kui ka 2015: ilusad maastikud, looduse tunnetamine, mürast ja saastest eemal viibimine, meelerahu, stressi maandamine, viibimine oma seltskonnaga.

2015. aasta uuringus uuriti ka külastuse mõju külastajate vaimsele, füüsilisele ja sotsiaalsele heaolule. 85% külastajatest tundsid, et tänu loodusala külastusele suurenes nende sotsiaalne, vaimne ja füüsiline heaolu, vastanutest 15%-l arvamus puudus. Kõiki näitajaid hinnati kõrgelt, kuid kõige kõrgemalt hinnati mõju vaimsele heaolule, järgnesid füüsiline heaolu ja sotsiaalne heaolu.

Üldiselt hinnati loodusalade teenuste ja rajatiste kvaliteeti ning keskkonda positiivselt. Võrreldes 2010. aastaga oli 2015. aastal paranenud kõigi hinnatavate näitajate hinnang. 2015. aastal hindasid külastajad kõige kõrgemalt telkimisalade, parkimiskohtade, tuletetemiskohtade, randumissildade, radade ja külastuskeskuste teenuste kvaliteeti. Varasemaga võrreldes on hinnang küll paranenud, kuid teistest näitajatest madalamalt

hindasid küllastajad ettevõtjate pakutavaid teenuseid ja erivajadustega inimestega arvestamist.

2015. aastal oli teenuste ja rajatiste hulgaga tervikuna oli rahul 92% vastajatest. Loodusala külastus vastas üldjoontes küllastajate eelnevatele ootustele nii looduskeskkonna, harrastusvõimaluste kui ka puhkekohtade-rajatiste osas. Kõiki küllastust potentsiaalselt häirivaid tegureid (maastiku kulumine, maastiku prügistatus, majandustegevus looduses, küllastajate rohkus ja teiste küllastajate käitumine) hinnati võrdsel tasemel madalalt.

Küllastajate teenuste ja looduskeskkonna hinnangute, ootustele vastavuse ja häirivate tegurite näitajate põhjal arvutatud puhkealade üleriigiline küllastajarahuloluindeks oli 2015. aastal 4,40, 2010. aastal oli vastav indeks 4,27.